

»ČE BODO NJIVE V PRAHI, KJE PA BOMO PRIDELOVALI HRANO?«

// Živa Alif

Na površinah, kjer se obdelava za leto ali dve popolnoma opusti, se vzpostavi vrstno in strukturno raznoliko rastlinstvo. foto: **Katarina Denac**

Površine v prahi ne koristijo le pticam, ampak tudi opraevalcem.

ilustracija: **Chris Shields** (rspb-images.com)

Izsledki ekoloških raziskav kažejo, da je njiva v prahi, kjer do poletja na njej ni nobene kmetijske proizvodnje, pomembno življenjsko okolje za mnoge vrste ptic, pa tudi za opraevalce in rastline, kot so žitni pleveli. Ko v kmetijski stroki ali splošni javnosti kdaj omenimo praho kot naravovarstven ukrep, so ljudje pogosto zelo presenečeni: »Ali ni neobdelana njiva največja izguba, saj s tem ne pridelamo hrane? Ali ni povsem brez življenja, izpostavljena večji eroziji ter razraščanju plevelov in druge nesnage?« Je praha z vidika pridelave hrane res tako nesmiseln ukrep in bi bilo bolje na njive v počivanju posaditi vsaj trave, detelje ali stročnice?

PRAHA KOT DEL TRADICIONALNEGA KOLOBARJA

Praha se v kmetijstvu že stoletja uporablja za povečevanje rodovitnosti in vlažnosti tal. Med letoma 1992 in 2008 je bilo v okviru Skupne kmetijske politike (SKP) treba na kmetijskih zemljiščih, z namenom zmanjševanja obsega pridelave žit, obvezno zagotavljati 10 % površin v prahi. Zaradi opustitve obvezne prahe in intenzifikacije kmetijstva, kjer se na kratki rok rodovitnost zagotavlja z umetnimi gnojili, je obseg površin v prahi v zadnjem desetletju močno upadel. V okviru SKP je tako v prahi le še 1 % površin, kar negativno vpliva na populacije ptic. Kot alternativa prahi poteka ozelenitev njiv z rastlinami, ki vežejo dušik (npr. detelja ali stročnice), kar iz agronomskega vidika povečuje rodovitnost tal. Takšna ozelenitev je učinkovita tudi pri preprečevanju erozije, za biotsko pestrost pa ima žal le malo pozitivnih učinkov, še posebej, če je na njih dovoljena tudi raba fitofarmaceutskih sredstev (FFS).

KAJ PA PLEVELI?

Pleveli so lahko zelo trdovratni – razrasejo se na obdelovalnih površinah in povzročajo težave pri nadaljnji pridelavi poljščin. Da se temu izognemo, je pomembno, da površino za vzpostavitev prahe kmet preorje enkrat do dvakrat letno pred in/ali po koncu gnezditvene sezone. Smiselno je tudi, da kmet praho vzpostavi na zemljiščih, kjer že sicer pridelava manj. S praho, vzpostavljeno na tovrsten neintenziven način, bo imel tako manjšo izgubo pridelka, hkrati pa bo ohranjal habitat ptic kmetijske krajine, opraevalcev in redkih redkih vrst žitnih plevelov, slednji pa bodo hkrati tudi zmanjševali erozijo prsti.

PREHRANSKA VARNOST

V lanskem letu je Evropska skupnost zaradi strahu, da bo zaradi vojne v Ukrajini primanjkovalo hrane, izjemoma dovolila pridelavo poljščin tudi na zemljiščih v prahi. Kako pomembno pa praha vpliva na evropsko prehransko varnost? Seveda njive v prahi pomenijo manj površin za pridelavo hrane, vendar moramo upoštevati tudi dejstvo, da se praha pogosto uvaja na zemljiščih slabše kakovosti, kjer se običajno pridelava manj. Kljub temu da na zemljišču v prahi v tistem letu pridelka ni, lahko praha dolgoročno nadomesti izgubo zaradi svojih pozitivnih učinkov na tla in ekosistem. Praha namreč povečuje rodovitnost tal, saj povečuje akumulacijo dušika v tleh, nekatere študije pa nakazujejo tudi pozitivne učinke na količino organske snovi in mikrobno raznolikost v tleh. Zelo velik pomen ima pri ohranjanju pestrosti oprasovalcev in organizmov, pomembnih za biološko kontrolo škodljivcev. Pri tem je učinkovitejša večletna praha, saj so tam gostote plenilcev, ki skrbijo za biološko kontrolo, višje. Posledica tega je lahko povečan pridelek na sosednjih zemljiščih. Hkrati pa praha zagotavlja pašo tudi čebelam samotarkam in čmrcljem, ki so v nasprotju s čebeljimi družinami sposobni oprasovati tudi v slabem vremenu, zaradi česar so pri tem zelo učinkovite.

Za preprečevanje nadaljnjih izgub biodiverzitete v kmetijski krajini bi morali vsaj 10 % površin nameniti za naravo – to bi vključevalo tako praho kot druge ukrepe, npr. mejice ali ekstenzivne travnike. Ker vsak tak ukrep pomeni izpad pridelovalne površine, četudi je zaradi ekosistemskih storitev sama izguba pridelka morda manjša, je dolgoročno potrebno zmanjšati našo porabo naravnih virov za hrano. Glede na to, da se v EU 20 % hrane, ki je na voljo kupcem, zavrže, od tega večina v gospodinjstvu, lahko vsak izmed nas z bolj varčnim ravnanjem s hrano pripomore k prehranski varnosti bolj kot pa z nadaljnjim zmanjšanjem 1 % površin v prahi, ki so trenutno vključene v SKP.

– VIRI

- NIELSEN, D. C., & CALDERÓN, F. J. (2011): Fallow Effects on Soil. Str. 287-300 v: J. L. HATFIELD & T. J. SAUER (ur.): Soil Management: Building a Stable Base for Agriculture, Soil Science Society of America, John Wiley & Sons, Ltd.
- TARJUELO, R., MARGALIDA, A., & MOUGEOT, F. (2020): Changing the fallow paradigm: A win-win strategy for the post-2020 Common Agricultural Policy to halt farmland bird declines. - *Journal of Applied Ecology* 57(3): 642-649.
- UNDERWOOD, E., & TUCKER, G. (2016): Ecological Focus Area choices and their potential impacts on biodiversity. Report for BirdLife Europe and the European Environmental
- Bureau, Institute for European Environmental Policy, London.
- WILLARD, M. (2022): CAP Strategic Plans and Food Security: Fallow lands, feeds, and transitioning the livestock industry: <https://www.arc2020.eu/cap-strategic-plans-and-food-security/>

Včlani se v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

Skupaj za ptice in ljudi!

foto: Dare Fekonja

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo *Svet ptic* (4 × letno) in po želji strokovno ornitološko revijo *Acrocephalus*.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2,
1000 Ljubljana,
T 01 426 58 75

dopps@dopps.si
www.ptice.si

